

рення, огієнкознавства вони будуть вести свій бій за українство, його державність, вищу цивілізованість і невмирущість духовності.

Складаю велику подяку всім, хто удостоїв мені великої честі бути лауреатом вельми престижної премії Івана Огієнка. З-поміж отриманих державних, відомчих і громадських нагород нинішня найбільше відповідає стану моєї душі, характеру повсякденної наукової і керівної праці та кличе йти далі, відкривати нові грані феномена Огієнка, нарощувати зусилля із розвою благословенної української ідеї.

Д. В. Степовик

«ГОЛОВНА ЦІЛЬ ЖИТТЯ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА (ІВАНА ОГІЄНКА) — ПЕРЕКЛАД БІБЛІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ»

Шановні члени Комітету з присудження премії імені Івана Огієнка! Шановні пані та панове!

На еміграції у професора Івана Огієнка було повно клопотів, проблем із здоров'ям, але він ще до прийняття єпископського, а згодом і митрополичого сану вирішив здійснити істинно подвижницьку працю — наново перекласти Біблію українською мовою. Певна річ, Огієнко знав про уже зроблений переклад Пантелеймоном Кулішем у 2-й половині XIX ст., доопрацьований Іваном Пулюєм та Іваном Нечуєм-Левицьким. Але тонкий знавець богословської та біблійної термінології, Огієнко бачив, що Кулішів переклад — це мова XIX ст., а тепер було XX ст. Як професор трьох університетів у різний час — Київського, Кам'янець-Подільського, Варшавського, — як учений з двома докторськими ступенями, Огієнко вважав своїм обов'язком узяти активну участь у формуванні чистої української, нормативної літературної мови і введення її в богословську, біблійну, історико-церковну літературу та в усне літургічне мовлення в Україні й діаспорі. Огієнко був переконаний, що мова Біблії не повинна відставати від новітньої філологічної науки, яка активно розвивалася після проголошення УНР і широко увійшла у шкільництво й державне спілкування. Як активний будівничий мови й культури, Огієнко займав міністерські Пости в дільниках освіти та віросповідань.

Учений спостерігав, що за переклади Біблії беруться особи, які не враховували законів і специфіки такого перекладу. Вони тлумачили складні й богословськи специфічні поняття не на основі мови оригіналу, а з огляду на своє конфесійне богослов'я. Тож виходило, що не вчення звірялося з біблійним канонам, а Біблію пристосовували до конфесійних доктрин. Досконало вивчивши оригінальні мови Біблії (арамейську, давньогрецьку, а також латинську й новогрецьку), Огієнко публікує в 9-х числах часопису «Духовна бесіда» (№ 9—27, упродовж 20-х рр. XX ст.) дослідження під назвою «Методологія перекла-

ду Святого Письма й інших богослужбених книг на українську мову». Ця багаточінна праця не втратила своєї актуальності й сьогодні. 1930 року, мешкаючи то у Варшаві, то у Львові, Огієнко береться за переклад Біблії. Майже 9 років пішло в нього на переклад Нового Заповіту, більш актуального для українських християн, оскільки на Літургіях переважно читаються уривки саме з Нового Заповіту.

1939 року Новий Заповіт був повністю перекладений. 1 квітня того ж року Огієнко підписав з Британським Іноземним Біблійним Товариством угоду про продовження перекладу книг Старого Заповіту. Бог послав цього року великі випробування професорові. Радість з приводу виходу у світ у Львівського Нового Заповіту та ще й додатком Книги Псалмів була затьмарена трагедією: 19 травня 1939 р. після важкої хвороби упокоїлася професорова дружина Домнікія, і на руках ученого опинилися діти, яких треба було годувати, виховувати, дати їм освіту. Проте труднощі життя, та ще й в умовах еміграції, без власного житла, лиш загартували вченого. Воля служити Богові й Україні, феноменальна працелюбність здолали родинне горе й хворобу очей, яка все більше давала про себе знати. По 10 годин на добу, обклашвшись словниками з різних мов, Огієнко перекладає Старий Заповіт. І це страшніше лихоліття впало на Огієнка, його сім'ю, на всю Україну, на Польщу, в якій він жив, на Європу й світ: почалася Друга світова війна. Усупереч усьому, Огієнко завершує переклад 11 липня 1940 року, але дістатися до Лондона, до Британського Іноземного Біблійного Товариства, яке єдине у світі законно провадило апробацію усіх без винятку перекладів Біблії на численні національні мови світу й дало дозвіл на друк, — тепер, в умовах війни, було неможливо.

Огієнко не встає з колін, молить Бога, щоб переклад не пропав, а це, кілька скринь рукопису. Він виготовляє декілька копій, береже їх у різних місцях. І тут Провидіння Боже підказує йому вихід: приймати чернечий постриг, всеціло стати на шлях служіння Богові і Його Церкві. Восени

1940 р. 58-літній професор проходить усі ступені освячення— від простого монаха-послушника, диякона, священика — до єпископа. Рукоположення, або хіротонія, Огієнка на єпископа здійснене варшавським митрополитом Діонісієм 20 жовтня 1940 р. в православному кафедральному соборі міста Холма. Тепер Огієнко вже не Іван Іванович, а єпископ Іларіон, і з цим освяченим ім'ям він жив останок свого життя аж до упокоєння в канадському місті Вінніпезі 1972 р. в становищі митрополита Вінніпезького і всієї Канади. Між єпископським свяченням і митрополичим саном Огієнко удостоївся від церковної влади сану архієпископа Холмського й Підляського. Тепер владика майже щодня мав служити в храмі Божественну Літургію, і так тривало усі роки війни — при скитанні по монастирях Польщі, Словаччини, Австрії, Швейцарії.

Але ні на хвилину владика не забував про головну ціль свого життя — завершення редагування, рецензування, апробацію в Лондоні перекладу. Умови були страшні: у Швейцарії митрополит переніс операцію на очі. Накладаючи часом дві пари окулярів, Огієнко що-

дня уточнює, виправляє, коригує сторінка за сторінкою Старий Заповіт Біблії. Нарешті, 19 вересня 1947 р. на запрошення громад православних українців Канади владику відбуває за океан, тримаючи при собі як найдорожчий скарб рукопис Біблії. Він оселяється у Вінніпезі й незабаром очолює Українську Православну Церкву у цій величезній за простором країні. Ось тепер, з вільної землі, він може контактуватися з Лондоном для апробації й рецензування у Британському Іноземному Біблійному Товаристві його рукопису. Через океан суднами не раз, не два й не один десяток разів курсує туди-сюди скриня з рукописом. Лондон місяцями шукає рецензентів, які б професійно знали Біблію і знали українську мову. Робляться зауваження до рукопису у кілька тисяч сторінок. Скриня вертається у Вінніпег. Огієнко місяцями вивчає рецензії, зауваження, не перестаючи виконувати свої архіпастирські обов'язки предстоятеля Церкви в Канаді, пишучи нові численні книжки, статті, есе. Так триває 11 років. І ось — заповітний дозвіл Лондона на друк. Скріплений кількома підписами й печатами, документ датований 14-м березня 1955 року.

Ще три роки пішли на набір, вичитування, коректуру, заупи паперу й картону для обкладинок і друку: наприкінці 1958 року багатотисячний наклад Біблії був надрукований у Канаді. Від початку перекладу 1930 р. до надрукування 1958 р. поминуло 28 років, і це були для професора-архієрея роки неймовірних страждань і великого щастя. За цей час він переклав з арамейської, давньоєврейської, давньогрецької мов на українську 775 тисяч слів, опрацював 37 різних словників по 400 й більше сторінок кожний, тобто перечитав своїми хворими очима біля 15 тисяч сторінок густого тексту іноземними мовами!

Мова Біблії в перекладі митрополита Іларіона Огієнка, мого улюбленого земляка з блакитноокої, як льон, Житомирщини, змістом тожона перекладові Куліща — Пулюя — Нечуя-Левицького. Але мовно й стилістично це цілком новий і оригінальний переклад з безліччю уточнених термінів, з вживанням не просто літературної мови ХХ ст., а мови уцерковленої, більш високої і врочистої, а головне — точніше відповідної старовинним мовам оригіналів, написаних віки тому під натхненням Бога пророками, євангелістами й апостолами — від Мойсея до Луки, і хоч маємо сьогодні вже 5 повних перекладів Біблії українською мовою (після Огієнка Біблію переклали на нашу чудову співучу мову священник Іван Хоменко, архімандрит Рафаїл Турконяк і зовсім недавно — Його Святість Патріарх Київський і всієї Руси-України Філарет Денисенко), — Огієнків переклад своїм високим стилем, красою кожного речення й мовного звороту, навіть чудовими словами, які вживаються на нашій Житомирщині й, зокрема, на Брусилівщині, — є золотим пам'ятником не тільки українського, а й світового біблієзнавства. За підрахунками, Огієнковим перекладом, при наявності ще 4-х інших, нині користується 70% усіх християн різних Церков нашої Вітчизни, які вживають у богослужінні українську мову. Наше завдання, хто лиш вірить у Бога, постійно молитися за спокій душі великого сина України й Української Церкви. Вічна йому пам'ять!